

Ske min vilja

Helvetet enligt C.S. Lewis

Ray Baker diskuterar C.S. Lewis syn på helvetet i förhållande till ett antal centrala frågeställningar. Först i förhållande till frågorna om den gudsbild och människosyn som förutsätts. Sedan diskuterar han hur helvetet begreppsliggörs och vem som hamnar där. Central här är frågan om människans fria vilja. Lewis tankar om helvetet, taget från hela hans författarskap, är inte slutgiltiga och heller inte motsägelsefria. I en avslutande diskussion visar Baker på ett antal av de problem som vi stöter på hos Lewis men också hur Lewis alltid kan väcka tankar som kan leda vidare till en djupare förståelse av ett annars så svårt ämne.

Enligt min uppfattning finns det en mycket allvarlig brist i Kristi moraliska karaktär, och det är att han trodde på helvetet. Jag själv anser inte att någon människa som är verkligt djupt human kan tro på eviga straff.

- Bertrand Russell¹

Jag tror att oändlig pina är en avskyvärd och obiblisk lära som har varit både en otäck börda på kyrkans sinnelag i många hundra år och ett fruktansvärt hinder för hennes förkunnelse av evangeliet. Jag blir nog lycklig om jag innan jag dör kan bidra till dess bortröjning.

- John Wenham²

Läran om helvetet och eviga straff väcker förmodligen starkare responser från människor än någon annan lära inom kristen teologi. Berömda ateister som Richard Dawkins³, Ingemar Hedenius⁴ och Bertrand Russell kritiserar kristna som å ena sidan säger sig tro på en kärleksfull Gud och samtidigt förkunnar att största delen av alla människor som någonsin levt på jorden kommer att brinna för evigt i helvetet.

Även kristna teologer som Pinnock, Wenham och Crockett har svårt med att få idén om oändligt straff i helvetet att gå ihop med tron på en kärleksfull, allsmäktig Gud. C.S. Lewis är en av dessa tänkare som funderat mycket över människans öde efter döden. Hans reflektioner om helvetet – både i hans skönlitteratur och i hans fackböcker – är nästan

utan motstycke i insikt och kreativitet.

C.S. Lewis delade den känsla som många människor känner idag: "Det finns ingen lära, som jag skulle vara mera villig att avlägsna ur kristendomen än denna, om detta stod i min makt. ... Om man spelar ett spel, måste det vara möjligt att förlora det."⁵ Men på grund av att Jesus så tydligt varnade för risken att hamna i helvetet, tror Lewis att man måste ta hans ord på allvar. Men hur får man det att gå ihop med vår gudsbild?

Jag tänker inte försöka bevisa att läran är acceptabel. Låt oss inte begå något misstag; den är *inte* acceptabel. Men jag tror det är möjligt att visa att den är moralisk genom en kritik av de invändningar som vanligen riktas mot den.⁶

För att förstå hur Lewis tänkte om helvetet måste man först förstå lite av hur han tänkte om Gud och människan. Om man inte gillar idén om evig belöning och evigt straff, är det ofta därför att man har en felaktig gudsbild. Man förstår inte Guds storhet och karaktär och förringar både Guds godhet och att människor för sin synds skull inte kan vistas i en helig Guds närvaro.

Gudsbild och människosyn

Enligt Lewis går Guds suveränitet och mänsklig frihet hand i hand på ett närmast oförklarligt sätt. (I dag kallar man denna position för "kompatibilism"). Utifrån människans tidsbundna perspektiv kan man inte förstå hur Gud, som är evig, kan låta människor välja fritt och samtidigt vara suverän. Men de båda hänger ihop så att det ena inte kan förstås utan det andra.⁷ Lewis skriver:

Ty varje försök att se bilden av evigheten annat än genom tidens lins ödelägger vår kunskap om friheten. Se på predestinationsläran, som (riktigt nog) säger oss att den eviga verkligheten inte väntar på en framtid där den blir verklig. Men det sker till priset av att friheten upphävs – den djupare sanningen av de båda.⁸

I *Perelandra* kommer Ransom fram till slutsatsen att "Predestination och frihet var tydligen samma sak."⁹ Han illustrerar relationen mellan predestination och mänsklig frihet med vår förståelse av ljusets natur. Ibland ter sig ljuset som en våg och ibland som partiklar. På samma sätt, är det lättare för människor att fokusera på Guds suveränitet vid vissa tillfällen och lättare att se mänsklig frihet vid andra.

[M]en tills vi (om någonsin) ser deras konsekvens, är det bättre att tro på två inkonsekventa perspektiv än att försumma bevis för den ena sidan. De verkliga inre förhållandena mellan Guds allmakt och människans frihet är ingenting vi kan tänka ut. ... Skriften är tydlig att, hur vi än ska förstå sanningen med den paulinska läran [om utkorelsen], kan den inte vara sann på ett sätt som utesluter dess förmenta motsats.¹⁰

Utifrån Guds tidlösa perspektiv finns det ingen motsättning. "[T]y Fienden *förutser* inte att människorna i en framtid kommer att frivilligt ge sina bidrag till världsförloppet, utan Han ser att de gör det i Hans oändliga Nu. Och att se på hur en mänska gör någonting, det är givetvis inte detsamma som att vara orsaken till att hon gör det."¹¹ För Gud finns det alltså varken *förkunskap* eller *predestination*.

Utän mänsklig frihet kan inte människan vara moraliskt ansvarig för sina handlingar. "... eftersom de båda begreppen i stort sett betyder detsamma - att inte tänka på denna onda människas undergång som en dom, som har avkunnats över henne, utan som själva det faktum att hon är vad hon är."¹²

Gudsbild

Lewis ansåg att både Guds rättvisa och Guds barmhärtighet kräver att det finns ett helvete. Utan ett helvete skulle man ha riktiga skäl att ifrågasätta Guds rättvisa. Om Gud kände till all den ondska en människa orsakar men nonchalerar det hela är Gud inte rättvis, utan en som möjliggör ondskan. Man handlar orättvist mot både den skyldige och de oskyldiga när man ser genom fingrarna med mänsklig ondska.

Guds standard för rätt och fel är inte godtycklig - den har sin grund i Guds natur. Därför får inte den onda människan fortsätta i sin synd i all evighet och tro att hon har "vunnit". Guds rättvisa kräver att människor

“Om man inte gillar idén om evig belöning och evigt straff, är det ofta därför att man har en felaktig gudsbild.”

kommer till insikten om att ondskan är ond, och att godhet och moral har sitt ursprung i Guds karaktär.

Helvetet är också ett uttryck för Guds nåd och barmhärtighet. Helvetet skapades som "tryckförbandet som hindrar den förtappade själen att blöda sig genom en död som aldrig ville inträda."¹³

Smärtan man upplever i helvetet, vare sig psykisk eller fysisk, är också uttryck för Guds nåd i det att den hindrar ondskan från att drabba ännu fler människor.

Människosyn

När Gud skapade människan var tanken att hon skulle leva i en relation till Gud. Det är våra "factory settings" eller fabriksinställningar. Men människan har ändrat på fabriksinställningarna genom sin synd. Nu blir den nya *default setting* att människan är skild från Gud och på väg mot fördärvet.

Jag hade en dator en gång som blev allt segare och segare. En vän till mig som är datakunnig tittade på den och konstaterade att jag hade laddat ner så många program med så många filer som krockade med varandra, att den bästa lösningen var att spara mina dokument och ominstallera allt från början. Datorn fungerade mycket bättre då.

Precis som med min dator, när man inser att ens inställningar i livet inte funkar i längden, kan man gå tillbaka till fabriksinställningarna. I teologiska termer handlar det om omvändelse och frälsning.

För att människan ska kunna vara moraliskt ansvarig för sina handlingar måste hon också vara fri. Man kan välja antingen att främja det goda som finns i en från skapelsen och den allmänna uppenbarelsen, eller så kan man följa de syndiga tendenserna som finns i alla människor på grund av syndafallet och arvsynden. Människans fria val kan leda till en bestående karaktär - ett dygdigt liv eller en karaktär som gör det omöjligt för henne att höra andra röster som kallar henne till en annan sorts liv. I *Min morbror trollkarlen* berättar Aslan om Uncle Andrew: "han har själv satt sig ur stånd att höra min röst. Om jag talade till honom skulle han bara höra mörrande och vrål. O Adams söner, vad ni är skickliga i att försvara er själva mot allt som skulle kunna göra er gott!"¹⁴ När detta händer genom ett helt livs val kan man inte längre skilja mellan gott och ont.

Eftersom vi är skapade till att leva i relation med Gud, är vi beroende av honom för vår fortsatta existens. När man är skild från Gud, eller när

Gud respekterar en människas vilja och lämnar henne i fred i helvetet, kommer hon att dö både fysiskt och själsligt.

Lewis perspektiv på helvetet

I detta avsnitt vill jag återge Lewis svar på några vanliga frågor om helvetet: *Hur ser helvetet ut? Hur hamnar man där? och Vad blir det för slags existens där?* Svaret på dessa frågor kommer även att belysa Lewis perspektiv på helvetets egenskaper eller karaktär, dess varaktighet, syfte och slutgiltighet.

Hur ser helvetet ut?

Lewis teologi bär tydliga spår av kyrkofadern Augustinus som i sin tur influerades starkt av Platon¹⁵ och nyplatonisten Plotinos (245-270). För Plotinos var Gud den renaste essens, det högsta goda. Allt annat befinner sig längs en skala där de väsenden som är närmast Gud är de som också besitter gudomliga egenskaper, inklusive existens. Ju längre bort från Gud man kommer desto mer saknar man dessa gudomliga egenskaper.¹⁶ Man ser liknande idéer i Lewis teologi om helvetet. I *Den stora skilsmässan* porträtteras himlen och varelserna i himlen som "riktigt verkliga". De fördömda som kommer till himlens utkant på dagsutflykt från helvetet betraktas som skuggor eller "spöken"; deras självvalda distans från Gud gör att de blir både mindre kroppsliga och mindre verkliga. I himlens utkant är t.o.m. gräset och vattnet så hårt att det gör ont för spökerna att komma i kontakt med dem.

Detta belyser en viktig del i Lewis syn på helvetet. Det finns inga "människor" i helvetet, bara kvarlevor efter människor. Dessa rester är det som blir kvar när allt det goda som ingår i mänsklig natur gradvis försvinner genom människans ihärdiga val att leva utan Gud. När man säger sitt nej till Gud avvisar man även allt det goda i livet som Gud gärna ger sin skapelse: glädje, skönhet, vänskap, givmildhet, kärlek, godhet, välvilja, kanske till och med existensen själv. Kvar finns bara människans egenintresse, själviskhet, bitterhet, hämnd och avsaknaden av nåd och förlåtelse. Detta illustreras i *Den stora skilsmässan* där helvetet presenteras som en grå, snabbväxande stad där människor flyttar längre och längre ifrån varandra därför att de inte står ut med varandra.¹⁷

I ett samtal i *Den stora skilsmässan* försöker ett spöke förstå hur saker och ting egentligen förhåller sig i helvetet. Han får svar av författaren George MacDonald, som här är språkrör för Lewis egna idéer.¹⁸

Då har de människor rätt, som säger att himmel och helvete endast är själstillstånd? – Sch, sade han strängt. Häda inte. Helvete är ett själstillstånd – du har aldrig sagt ett sannare ord. Och varje själstillstånd överlämnat åt sig själv, varje varelse som stänger in sig i sin egen själs fängelse – är till slut i helvetet. Men himlen är inget själstillstånd. Himlen är verkligheten själv. Allt som är fullt verkligt är himmelskt. Ty allt som kan skakas kommer att skakas och endast det orubbliga kvarstår.¹⁹

Lewis kontrasterar människan såsom hon var tänkt i skapelsen med det hon blir i helvetet genom sina val.

Att vara en fullkomlig människa betyder att ha begär som lyder under Guds vilja och att ha en vilja som är offrad åt Gud; att *ha varit* en människa - att vara en ex-människa eller en 'förtappad ande' - skulle antagligen betyda att bestå av en vilja som är ytterst koncentrerad på sig själv och begär som helt och hållet står utanför viljans kontroll.²⁰

Lewis idé om helvetet som en soptipp för mänskliga kvarlevor har tydliga paralleller med *Gehenna*, ordet för helvetet i Nya testamentets grekiska grundtexter. Gehenna kommer i sin tur från ge-Hinnoms dal, ett område strax utanför Jerusalems stadsmur där israeliter hade offrat människor åt avgudar under en tid av moraliskt och religiöst förfall. Området ansågs vara så fördärvat att det senare blev stadens soptipp där en ständig rök reste sig från de brinnande soporna.

Vi får en kompletterande bild av helvetet i *Från helvetets brevskola* där helvetet presenteras som en allomfattande byråkrati. Lewis trodde inte själv att det finns eld och svavel i helvetet, eller på en djävul som springer omkring och plågar människor med en högaffel. För Lewis var det viktigt att poängtera att man inte får "förväxla själva läran med det *bildspråk* som används"²¹ när Bibeln beskriver de gudlösas öde i helvetet.

Hur hamnar man i helvetet?

Lewis svar på denna fråga hör intimt ihop med hans syn på frälsning. För Lewis blir en människa frälst när hon slutar kämpa mot Gud och "kapitulerar" för Guds vilja och plan för hennes liv. Det är endast då att hon blir riktigt mänsklig. En bra illustration är berättelsen om den elake pojken Eustace i *Kung Caspian och skeppet Gryningen*.²² Eustaces konsekvent själviska handlingar ledde till att hans kropp förvandlades till en drake som matchade hans ondskefulla själ. Endast när han kapitulerade helt för Aslan blev han en riktig människa på både insidan och utsidan.

*“När man säger sitt nej till Gud avvisar man
även allt det goda i livet som Gud
gärna ger sin skapelse:”*

Det viktigaste med Lewis svar på denna fråga är att han inte ansåg att Gud skickar människor till helvetet. “Det handlar inte om Gud som ‘skickar’ oss till helvetet. Inom oss alla växer upp något som lämnat åt sig själv *blir helvetet* om man inte kväver det i sin linda.”²³ “Man kan inte *föras* till helvetet, eller *skickas* till helvetet; man kommer dit endast på egen kraft.”²⁴ Människorna som hamnar i helvetet gör det som en naturlig följd av sina livsval. De vill leva sitt liv utan Gud och Gud i sin kärlek och rättvisa respekterar människans myndighet, även om det innebär självdestruktiva val.

Det finns till slut bara två slags människor: de som säger till Gud: ‘Ske din vilja’ och de till vilka Gud till slut säger ‘Ske *dig* som du vill’. Alla som är i helvetet väljer det sistnämnda. Utan detta egna val skulle det inte finnas något helvete. Ingen som allvarligt och ihärdigt söker glädjen kommer att gå miste om den. Den som söker han finner. För dem som bultar öppnas dörren.²⁵

De som vägrar att kapitulera för Gud fortsätter i sitt uppror mot Gud. “Jag är beredd att tro att de förtappade i viss mening är framgångsrika upprorsmän ända till slutet; att helvetets portar är låsta på *insidan*.”²⁶ Det är alltså inte Gud som låser dem i helvetet, utan upprorsmännen själva som distanserar sig från Gud tills Gud tar bort sin välsignelse från dem. Det var aldrig meningen att människor skulle hamna där. “... i liknelsen går de frälsta till en plats, som är beredd åt *dem*, medan de förtappade går till en plats, som över huvud taget aldrig är beredd åt människor.”²⁷

Vad blir det för slags existens där?

Många människor har en föreställning om att det blir tråkigt i himlen. Ibland får man höra människor säga att man ändå vill komma till helvetet där man kan spela poker och dricka öl med alla sina polare. Där har man i alla fall kul. Lewis menade att det var tvärtom. Gud skapade män-

niskan som en sinnlig varelse med förmågan att njuta av vänskap, god mat och dryck (inklusive öl). Det är endast i gemenskap med Gud i himlen att man får chansen att fortsätta känna njutning. I helvetet blir allt tråkigt: vänskap, skönhet och allt det goda som vi njuter av kommer att lysa med sin frånvaro. Kvar blir bara de ohämmade mänskliga lasterna som gör henne olidlig.

En vanlig invändning mot den traditionella läran om helvetet är de orimliga proportionerna mellan synd och straff. Här spekulerar Lewis fritt och presenterar flera tänkbara lösningar. Först uttryckte han en viss tveksamhet när det gäller helvetets temporalitet. Han ifrågasatte alltså att helvetet innebär en oändlig tid. "Att den förtappade själen för evigt är fången i sin djävulska inställning kan vi inte betvivla; men om denna eviga fångenskap innebär ändlös varaktighet - eller varaktighet över huvud taget - kan vi inte säga."²⁸ I föregående stycke skriver Lewis att Kristus "framhäver ... vanligen inte varaktigheten utan *slutgiltigheten*."²⁹

För det andra, spekulerade Lewis mycket kring tidens natur. I Narniaböckerna och i rymdtrilogin flyter tiden på ett helt annat sätt än vad den gör i vår värld. Han skriver i *Lidandets problem* att det är tänkbart att tiden också har bredd och inte bara längd, att tiden är ett plan och inte bara en linje. En allvetande Gud vet också om längre tid skulle underlätta för en människa att omvända sig. Om fler chanser (även fler chanser efter döden) skulle spela roll, skulle Gud ge dem.

Man kan jämföra det med en härdad brottsling som kanske önskar slippa fängelse men som saknar viljan att göra de nödvändiga ändringarna i sin livsstil. På samma sätt finns det en teoretisk möjlighet att en människa skulle kunna omvända sig i helvetet och bli friad från sina plågor, men med tanke på den totala frånvaro av Guds nåd och godhet i helvetet är chanserna att någon faktiskt gör det närmast obefintliga.

Frågan om hur man kommer att ha det i helvetet väcker naturligtvis också frågan om hur andra människor skulle kunna njuta av himlen när de vet att deras nära och kära lider i helvetet.

Lewis svar är i sin tur också en fråga: "Är vi i så fall mer barmhärtiga än Gud?"³⁰ Vi får inte låta våra känslor styra hur vi ska tolka Guds godhet. Vi är inte måttet för godhet och barmhärtighet; det är Gud. I *Den stora skilsmässan* berättar Lewis om paret Sarah och Frank Smith. Sarah är i himlen. Frank kommer på utflykt till himlens utkant där han möter Sarah. Precis som han gjorde i livet, försöker Frank manipulera Sarah så

att hon ska tycka synd om honom i helvetet, men det funkar inte. Till slut går hon sin väg fylld med glädje och med en sång i hjärtat.

En del människor på jorden säger att den slutliga förlusten av en enda själ skulle omintetgöra alla de frälstas glädje. ... Det låter mycket barmhärtigt, men tänk efter vad som döljer sig bakom det. ... De kärlekslösa och egocentriska krav - att de skall tillåtas utpressa universum, att ingen skall få vara lycklig förrän de går med på att (på sina egna villkor) vara lyckliga, att de skall ha den slutliga makten, att helvetet skall kunna säga sitt *veto* till himlen.³¹

Enligt Lewis kan helvetet aldrig utpressa himlen. De förtappade kommer aldrig att hålla de frälstas slutliga glädje gisslan.

Utvärdering

Jag anser att Lewis är något inkonsekvent i sina tankar om helvetet. Mycket i hans spekulationer verkar stödja ett perspektiv som heter annihilationism - alltså att de gudlösa upphör att existera efter döden. Om människans tillstånd i helvetet innebär att Gud tar ifrån henne alla välsignelser (förmågan att känna njutning, glädje, vänskap, skönhet) skulle det vara konsekvent att tro att Gud också tar hennes existens. Enligt Lewis, blir människan mindre än fullt mänsklig som resultat av sin synd. Det är endast genom människans kapitulation och frälsning att hon blir fullt mänsklig. I helvetet fortsätter fördärvet som gör människan inte bara mindre och mindre mänsklig, utan också mindre och mindre verklig.³² Lewis skriver att "[e]n fördömd själ är så gott som ingenting."³³ Vidare beskriver han helvetet bland annat som "'mörkret utanför', den yttre rand där varandet bleknar bort till intighet".³⁴ Men någon sida tidigare förklarar Lewis varför han inte tror på annihilationism. Han ger en analogi av ett vedträ som brinner. Det upphör att vara ved, men upphör inte helt att existera. Den fortsätter finnas i nya former - aska, gaser, värme, mm. Lewis verkar alltså mena att total utplåning

"I helvetet blir allt tråkigt: vänskap, skönhet och allt det goda som vi njuter av kommer att lysa med sin frånvaro. Kvar blir bara de ohämmade mänskliga lasterna som gör henne olidlig."

eller annihilation inte kan äga rum på grund av vissa fysiska lagar.

Det finns några problem här. För det första, strider det mot den kristna läran om *creatio ex nihilo* - att Gud skapade universum ur tomma intet. Om Gud kan skapa någonting ur intet, är det inte för svårt för Gud att ta något som existerar och göra att det upphör att existera. Detta gäller förstas det fysiska universum. Lewis argumenterade flitigt mot dåtidens fysikalism och naturalism som menar att endast det materiella eller fysiska universum existerar.³⁵ Människan består av både en fysisk och en andlig/själslig dimension och det finns en andlig verklighet bakom det fysiska universum. Trots det, förefaller Lewis göra ett kategorimisstag när han menar att den immateriella dimensionen också styrs av naturlagarna. Naturlagarna som gäller för den fysiska skapelsen behöver inte gälla dimensioner utöver den fysiska. Det vill säga, det som är fysiskt omöjligt utifrån naturlagarna kan trots allt vara logiskt och metafysiskt möjligt. Det är inte fysiskt möjligt för en människa att lyfta en fullvuxen häst. Men det finns inget ologiskt med tanken att en människa som Pippi Långstrump skulle besitta extraordinär styrka för att kunna göra detta. Materia och energi inte kan förintas; de tar ständigt nya former. Men det är inget hinder för att den immateriella människosjälen skulle kunna förintas eller på annat sätt upphöra att existera. Alltså, utifrån hans sätt att förstå både Gud och människan, skulle Lewis vara mer konsekvent om han ansåg att Gud respekterar människornas vilja att leva sitt liv utan Gud även när det leder till att de upphör att existera.

Ett andra problemområde för Lewis syn på helvetet har med den klassiska kristna tron på kroppens uppståndelse att göra - idén att både de gudaktiga och de gudlösa ska uppstå från de döda för att möta sin eviga belöning respektive eviga straff (Johannes 5:28-29). Lewis porträtterar mänskliga kvarlevor i helvetet som okroppsliga "förtappade andar" och "spöken". Lewis förnekar inte kroppens uppståndelse, men det är klart att han undervärderar den - åtminstone för de gudlösa. Utifrån hans existensskala, menar han att våra nuvarande kroppar bara är "halvverkliga och spökliga"³⁶ i jämförelse med kroppen de saliga ska ärva i uppståndelsen, medan de gudlösa har en närmast okroppslig existens.

För det tredje, finns det svårigheter med att få Lewis spekulationer att gå ihop med Bibeln. Lewis menar att helvetet inte handlar om dom eller straff, utan de naturliga följderna av människornas fria val.³⁷ Människans

“Lewis porträtterar mänskliga kvarlevor i helvetet som okroppsliga “förtappade andar” och “spöken”.”

tillstånd i helvetet innebär förvisso mycket lidande för dem som hamnar där, men det är inte Gud som uttalar en dom över dem eller skickar dit dem. Det är svårt att förena det med bibelverser som talar om helvetet som ett straff (Matteus 25:46; 2 Thessalonikerbrevet 1:9), Guds vrede (Johannes 3:36; Romarbrevet 9:22; Uppenbarelseboken 14:10; 19:15), och att Gud kastar de gudlösa i den brinnande sjön (Uppenbarelseboken 20:15). Även om man tolkar den brinnande sjön som en symbol, som Lewis gör, blir det svårt att omtolka Guds roll i att “kasta” dessa människor i “eldsjön” som människans val att “låsa helvetets portar från insidan”.

Avslutning

Om man definierar frälsningen som kapitulation som Lewis gör, innebär universalism ett logiskt dilemma. Antingen kör Gud över människans vilja och frälser henne trots att hon inte vill överlåta sig själv, eller så finns det möjlighet att en människa skulle kunna säga sitt slutgiltiga nej till Gud. Gud tränger sig inte på någon enda människa.

På lång sikt är svaret till alla dem som protesterar mot läran om helvetet egentligen en fråga: ‘Vad begär ni att Gud skall göra?’ Utplåna deras tidigare synder och låta dem till varje pris börja på nytt, utjämna varje svårighet och erbjuda alla slag av övernaturlig hjälp? Men det har han gjort, på Golgata. Förlåta dem? De vill inte ha förlåtelse. Lämna dem i fred? Tyvärr fruktar jag att det är just vad han gör.³⁸

C.S. Lewis är alltid en kreativ och nyskapande kristen tänkare. Även om hans spekulationer kring de gudlösas öde i helvetet har en del problem, lyckas han väcka många tankar och frågor som kanske leder oss först till en djupare förståelse för vår tacksamhetsskuld inför Gud, och sedan till en djupare nöd för dem som ännu inte följer Jesus Kristus.

Fotnoter

1. Bertrand Russell, *Varför jag inte är kristen* (Stockholm: Natur och kultur, 1958), s 28.
2. John W. Wenham, "The Case for Conditional Immortality" in *Universalism and the Doctrine of Hell*, Nigel M. de S. Cameron, ed. (Carlisle: Paternoster, 1992), p 190.
3. "Jag är övertygad om att ordet 'barnmisshandel' inte är överdrivet när det används om vad lärare och präster gör mot barn som de förmår att tro på saker som bestraffningen för obiktade synder i ett evigt helvete." - Richard Dawkins, *Illusionen om Gud* (Stockholm: Leopard förlag, 2007), s 336.
4. Ingemar Hedenius, *Helvetesläran* (Stockholm: Bonniers, 1972). "Ett faktum är, att jag varken kan eller vill dölja min avsky för Jesu helveteslära och mitt förakt för de personer som är ansvariga för dess spridning bland folket." (s 32). "Hur kan Gud vara barmhärtig, god, långmodig, mild, nådig, vänlig, förlåtande, när så många blir fördömda?" (s 53). "I all sin tro på Gud har den ätkristna tron ett hjärterätt sinne." (s 54). "I sin vettlösa hämndgirighet är detta Jesusord ett av de ondsintaste." (s 58). "En mer despotisk gud kan den fromma fantasien knappast skapa än denne ande..." (s 113).
5. C.S. Lewis, "Helvetet" i *Lidandets problem* (Örebro: Libris, 1979), s 135-6 (Klassiker, s 394).
6. *Lidandets problem*, s 137-8 (Klassiker, s 395).
7. C.S. Lewis, "On Stories" i Walter Hooper, ed., *Of Other Worlds: Essays and Stories* (NY: Harcourt, Brace, Jovanovich, 1966), s 15.: "Den fria viljan är ödets *modus operandi*."
8. C.S. Lewis, *Den stora skilsmässan* (Örebro: Libris, 2001), kap 13, s 106-07 (Klassiker, s 332).
9. C.S. Lewis, *Perelandra* (Örebro: Libris, 1992), kap 11, s 169.
10. C.S. Lewis, *Letters of C.S. Lewis*, W.H. Lewis, ed., (NY: Harcourt Brace Jovanovich, 1966), (3 August 1953), s 252.
11. C.S. Lewis, *Från Helvetets brevskola* (Örebro: Libris, 2001), brev 27, s 164. Svensk översättning av Sigfrid Lindström. *Från Helvetets brevskola* ingår även i samlingsvolymen *Klassiker* (Örebro: Libris, 2003), s 192.
12. *Lidandets problem*, s 141 (Klassiker, s 396).
13. C.S. Lewis, *Kristens omvägar* (Örebro: Libris, 2004), tionde boken, kap 4, s 276.
14. C.S. Lewis, *Min morbror trollkarlen* (Stockholm: BonnierCarlsen, 1958), "Trädet planteras", s 149.
15. Det är lite skojigt att i *Den stora skilsmässan* (kap 1) säljs Aristoteles böcker på bokaffärer i helvetet. Måhända säljs Platons böcker i himlen?
16. Denna idé om en "existensskala" illustreras bland annat av Lewis användning av begreppet *Shadowlands* över människans normala, jordiska liv. Namnet "Shadowlands" visar också en tydlig koppling till Platons grottlignelse, där människor bara har förmågan att betrakta verklighetens skuggor eller *simulacra*. Jordelivet karakteriseras av en viss grad av godhet och existens - mer än vad som kännetecknar helvetet och invånarna där, men mindre verkligt än himlen och dess befolkning.
17. *Den stora skilsmässan*, kap 2.
18. Det finns vissa likheter här mellan MacDonald och Virgilius i Dantes *Inferno*. Båda två ledsagar berättaren genom världarna på andra sidan döden.
19. *Den stora skilsmässan*, kap 9, s 58 (Klassiker, s 308).
20. *Lidandets problem*, s 144-5 (Klassiker, s 397).
21. *Lidandets problem*, s 143 (Klassiker, s 397).
22. C.S. Lewis, *Kung Caspian och skeppet Gryningen* (Stockholm: BonnierCarlsen, 1958), kap 6.
23. C.S. Lewis, "The Trouble with X" in *God in the Dock* (Grand Rapids: Eerdmans, 1994). I. 18:154-155. (min översättning)
24. C.S. Lewis, *The Dark Tower* (NY: Harcourt Brace Jovanovich, 1977), p 49. (min översättning)
25. *Den stora skilsmässan*, kap 9, s 61 (Klassiker, s 309).
26. *Lidandets problem*, s 147 (Klassiker, s 398).
27. *Lidandets problem*, s 144 (Klassiker, s 397).
28. *Lidandets problem*, s 147 (Klassiker, s 398).
29. *Lidandets problem*, s 146 (Klassiker, s 398).
30. *Lidandets problem*, s 146 (Klassiker, s 398).
31. *Den stora skilsmässan*, kap 13, s 102 (Klassiker, s 330).

32. Lewis lade aldrig mycket betoning på det ontologiska argument för Guds existens, men han delade dess förutsättning att varat är bättre än icke-varat.
33. *Den stora skilsmässan*, kap 13, s 105 (*Klassiker*, s 331).
34. *Lidandets problem*, s 146 (*Klassiker*, s 398).
35. Se särskilt C.S. Lewis, *Mirakel* (Örebro: Libris, 1997), kap 3-4. Där skriver han uttryckligen att "logiska resonemang inte ingår i naturens system" och att i "förhållande till naturen pågår logiska resonemang 'på egen hand' eller 'fristående.'" (kap 4, s 33). Se artikeln 'Vad tänkter naturalisten med egentligen?' av Stefan Lindholm i Nr 3 2010 för en behandling av Lewis argument emot naturalismen. Red.
36. C.S. Lewis, *The Letters of C.S. Lewis to Arthur Greeves (1914-1963)*, Walter Hooper, ed. (NY: Collier/Macmillan, 1986), (19 August 1947), s 511.
37. Lewis erkänner att Jesus talade om helvetet som en rättslig dom i *Lidandets problem*, s 147 (*Klassiker*, s 397) men menar att det är en liknelse på samma sätt som Jesu övriga liknelser om helvetet - förgörelse och berövande. Trots detta, kallar Lewis de gudlösa i helvetet för "the damned" i det engelska originalet. "... while the damned go to a place never made for men at all" (*Problem of Pain*, s 125). I den svenska översättningen används ordet de förtappade, vilket inte har samma rättsliga övertoner.
38. *Lidandets problem*, s 147 (*Klassiker*, s 398).

Litteratur

- Hooper, Walter, ed. *The Letters of C.S. Lewis to Arthur Greeves (1914-1963)*. NY: Collier / Macmillan. 1986.
- Kvanvig, Jonathan L. *The Problem of Hell*. NY: Oxford University Press. 1993.
- Lee, Matthew. "To Reign in Hell or to Serve in Heaven" in David J. Baggett, Gary R. Habermas, Jerry L. Walls, eds. *C.S. Lewis as Philosopher*. Downers Grove IL: InterVarsity Press. 2008.
- Lewis, C. S. *Den stora skilsmässan*. Örebro: Libris. 1978.
- Lewis, C. S. *Klassiker*. Örebro: Libris. 2003. Innehåller den fullständiga texten till: *Kan man vara kristen?* (Alf Ahlberg), *Från Helvetets brevkola* (Sigfrid Lindström), *Om bön* (Karin Hartman), *Den stora skilsmässan* (Alf Ahlberg), *Lidandets problem* (Aslög Davidson), *Anteckningar under dagar av sorg* (Karin Hartman), *Människans avskaffande* (Kerstin Gårsjö).
- Lewis, C. S. *Kristens omvägar*. Örebro: Libris. 2004. Svensk översättning: Felix Larsson.
- Lewis, C. S. *Lidandets problem*. Örebro: Libris. 1955, 1977.
- Lewis, C. S. *Min morbror trollkarlen*. Stockholm: BonnierCarlsen. 1958. Svensk översättning: Britt G. Hallqvist.
- Lewis, C. S. *Mirakel*. Örebro. Libris. 1997. Svensk översättning: Kerstin Gårsjö.
- Lewis, C. S. *Perelandra*. Örebro: Libris. 1992. Svensk översättning: Gunnar Gällmo.
- Lewis, C. S. "The Trouble with X" in *God in the Dock*. Grand Rapids: Eerdmans. 1994.
- Lewis, W. H., ed. *Letters of C.S. Lewis*. NY: Harcourt Brace Jovanovich. 1966.
- Martindale, Wayne. *Beyond the Shadowlands: C.S. Lewis on Heaven and Hell*. Wheaton, IL: Crossway Books. 2005.

Ray Baker

Lärare vid CredoAkademin och doktorand i systematisk teologi vid Åbo Akademi
ray.baker@credo.nu

Plotinos och nyplatonismen

Plotinos: en grekisk filosof som stod i traditionen från Platon. Därför har hans skola kallats för *nyplatonismen*. I hans verklighetsuppfattning står det immateriella och andliga högre än det materiella. Denna dualism, som Plotinos ärvde från Platon, gjorde att han ansåg att den materiella världen inte var lika verklig som den andliga världen. Den yttersta verkligheten för Plotinos är en opersonlig enhet som han kallar det Ena, vilket motsvarar gud. Det Ena är helt bortom vår begreppsvärld och den materiella världens existens. Från det Ena "emanerar", eller strömmar, verkligheten ut i en trefaldig hierarki. Först strömmar förnuftets princip (*nous*) och sedan själen i den universella meningen av en världssjäl. Dessa tre är andliga verkligheter i en fallande skala av fullkomlighet. I denna världsordning får inte den materiella världen någon positiv betydelse men Plotinos vände sig ändå emot den gnostiska synen på materien som ond. Nyplatonismen har också en spirituellt dimension: människan som en materiell varelse bör söka kontakt med den andliga verkligheten genom kontemplation eller en mystisk erfarenhet.

Plotinos lära blev nedskriven i *Enneaderna*, en samling av föreläsningar och anteckningar som Profyrios sammanställde efter sin lärares död. Några av de centrala tankarna från nyplatonismen har använts av kristna teologer (utan att därmed göra dem till nyplatonister) alltifrån Augustinus och Dionysios Areopagiten till C.S. Lewis (Red.)

George McDonald var en skotsk författare av sagor och fantasy. Hans böcker påverkade efterkommande författare som G.K. Chesterton, W.H. Auden, C.S. Lewis och J.R.R. Tolkien. McDonald var kristen vilket är tydligt i hans böcker. (Han var för en kort tid presbyteriansk pastor men han predikade för mycket om kärlek så han fick sluta. Det har ansetts att han förespråkade en lära som gick ut på att alla blev frälsta till slut.) Det som är utmärkande för McDonald är hans kärlek till, användande av och insikter i sagans (*fairy tale*) form som ett medium för att kommunicera djupa insikter och tankar. (Red.)